

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש כ ר ע
ערוכים ב י נחמה ליבוביץ' שנה שמינית
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי ב מריקה

ברא (תשי"ט) י א ; יב לד-לה שאלת הכלים.

- שלש פעמים מוזכרת שאלה זו בספר שמות.
- 1) בהנחת הגאולה למטה בסנה: ג כ"ב ושאלה אשה משכנתה ומגורת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמלתם על בניכם ועל בנותיכם.
- 2) בצווי למטה לפני מכת בכורות. י"א ב': דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב.
- 3) בספור יציאת מצרים י"ב ל' ז-לה: ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלום את מצרים.

דעות שונות לחכמינו ומפרשינו כשאלה זו ואלה מקצתם:
סנהדרין צ"א: ... שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו לו: הרי הוא אומר (יב לו) "וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום" - תנו לנו כסף וזהב שנשלתם ממנו. אמר גביהה בין פסיסה לחכמים: "תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני אלכסנדרוס, אם ינצחוני - אמרו: הדין שכן נצחתם; ואם אני אנצח אותם - אמרו להם: תורת משה רבנו נצחתם." נתנו לו רשות והלך ודן עמהם. אמר להם: מהיכן אתם מביאים ראיה? אמרו לו: מן התורה. אמר להם: אף אני לא אביצ לכם ראיה אלא מן התורה, שני' (יג' ס'): "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלטים שנה וארבע מאות שנה." תנו לי שכר עבודה של שטים רבוא שטיעבדתם במצרים... אמר להם אלכסנדרוס מוקדון: "החזירו לו תשובה! אמרו לו: "תנה לנו זמן ג' ימים!" נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה.

קדמוניות היהודים ליוסף בן מתתיהו ספר שני י"ד: והמצרים כבדו אותם במתנות, אלה כדי שיהיו ואלה מתוך ידידות של שכנים, שהיו רוחטים להם, והם יצאו והמצרים בוכים ומתחרטים שנהגו בהם ברע.
 רבנו חננאל: אין "שאלה" זו כ"שאלה" האמורה בכלים (שם' כ"ב י"ג), שהיא שאלה על מנת להחזיר, אלא שצוה ה' לישראל שיטאלו מהם במתנה והקבה'ו יתן להם חן בעיני המרים ויתנ להם. ואין זה גנבה דעת שיצוה בה הקבה'ו, חס ושלום. אבל היה דבר מותר להם, שהרי העבודה טעמו להם אין לה ערוך, ואין לשכור המלאכה ולשוויה סוף ותכלית. והלא דין תורה הוא בעבד טעבד את אדוניו טבע שנים שהו חייב בהענקה שני' (דברים ט"ו) וכי תשלחנו חפסי מעמך, לא תשלחנו ריקם הענק תעניק לו מצאנך מגרנך ומיקבך. "על אחת כמה וכמה המצרים, שהיתה אזלם עבודה ישראל של מאתים ועטר טנה.

רמב"ן י"א ג' ד"ה ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים.
רשב"ם ג' כ"ב ד"ה ושאלה אשה משכנתה י"א ב' " וישאלו איש מאת רעהו.
 " י"ב ל"ו " נתן את חן העם; ד"ה וישאלום.
חזקוני ג' כ"ב " לא תלכו ריקם. כי הם יעניקו לכם מג' מינים: כסף זהב ושמלות דוגמת הענקת עבד (דברים ט"ו) צאן גרן, יקב; ד"ה ושאלה אשה: במתנה גמורה.

" י"א ב' ד"ה כלי כסף וכלי זהב: במקום שהניחו ישראל בתיהם וטדותיהם וכליהם (בראשית מ"ז כ"ז) "וישם ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה."
גנו יעקב חוקר התנ"ך בסוף מאמרו הארוך Gott und Pharao Monatsschrift fuer Geschichte und Wissenschaft d. Judentums 1924 Seite 288
 בלבו של בן ישראל היה השם מצרי קטור בזכרונות ירים ביותר. לא היה בזה מטום מלא אלו שנה בן ישראל את המצרי כמשעבד אבות האומה ואלו חשב לו לזכות שלא לנהוג כנגדו במצרות שנצטוינו על הגר. "הא כיצד? הלמצרי ארחס אהבה, כאשר צוית לגר " ואהבתם לו כמוך?" וכי לא נשתעבדו אבותינו במצרים?" - אבל התורה אומרת: הן שלחו אתכם סוף סוף כרעים ובמתנות כלי כסף וזהב ונהגו בכם כעם שנצטוייתם אתם לנהוג בעבד עברי אשר "לא תשלחנו ריקם" (דברים ט"ו). ולכן (דברים כ"ג ח') "לא תתעב מצר" כי גר היית בארצו". ומכיוון שאין המצרי מרחיק ראות ולא היה מטאילים עפ"י זמתו, לכן מצווה ישראל לעודדם לכן ולומר להם: נעזבכם כרעים, נטאל מאתכם מתנה בטעת פרידה זו.

- 1) מהי "שאלת" האטיקורסים" המוזכרת בדברי הרשב"ם?
- 2) מה חן התשובות השונות הניתנות לעיל? סדרן לקבוצות!
- 3) מהו הסיוע הלשוני שיש להביא לדעת הרשב"ם מן הפסוקיה הנאים: יהושע ט"ו י"ח שם אל א' א' כ"ח שם' ב' ג' י"ג; מלכים א' ב' כ'; לעומת שמות כ"ב י"ג ו
- 4) התוכל להביא סיוע מלשון הכתוב לדעת האומרת, שרצה הקבה'ו להביא את המצרים לידי כך, שינהגו בנו כדין תורה בטעת שחרור העבד העברי?
- 5) כיצד יש לפרש את הבטוי "ונצלתם את מצרים" שלא יתא סותר לדעת בנו יעקב. וע' יחזקאל י"ד י"ד